

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВОЄННИХ І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ****ADMINISTRATIVE AND LEGAL PRINCIPLES OF REGIONAL DEVELOPMENT
OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF MILITARY
AND SOCIO-ECONOMIC CHALLENGES**

Мета статті полягає у всебічному аналізі адміністративно-правових засад регіонального розвитку України в умовах воєнних і соціально-економічних викликів, з'ясуванні їх змісту, функціонального призначення та ролі у формуванні ефективної системи публічного управління, а також у визначенні напрямів удосконалення державної політики щодо відновлення та сталого розвитку регіонів. У статті розглянуто адміністративно-правові засади регіонального розвитку України в умовах воєнних та соціально-економічних викликів. Показано, що регіональний розвиток є важливою складовою внутрішньої політики держави, яка спрямована на відновлення економіки, створення нових робочих місць, зміцнення принципів місцевого самоврядування та покращення якості життя населення. Проаналізовано основні напрями державної політики у сфері розвитку регіонів, зокрема нормативно-правові акти, що визначають порядок планування, реалізації та контролю відповідних регіональних програм. Особлива увага приділена Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, яка визначає пріоритети розвитку територій у сучасних умовах і потребує оновлення відповідно до потреб воєнного часу та післявоєнного відновлення країни. У статті розкрито ключові проблеми, які перешкоджають ефективній реалізації регіональної політики, серед яких недостатнє фінансування, слабка взаємодія та координація між державними, регіональними та місцевими органами влади, відсутність чіткого механізму контролю за виконанням програм, а також низький рівень участі громад у плануванні розвитку територій. Обґрунтовано, що для підвищення ефективності реалізації державної регіональної політики необхідно вдосконалити адміністративно-правові механізми управління процесами регіонального розвитку та відновлення територій, забезпечити прозорий розподіл бюджетних коштів, зміцнити кадровий потенціал місцевих органів влади та розвивати співпрацю між ними та правоохоронними органами. Зроблено висновок, що формування сучасної системи адміністративно-правового забезпечення регіонального розвитку має спиратися на принципи законності, відкритості, відповідальності та партнерства між органами державної влади, місцевим самоврядуванням і громадськістю. Реалізація цих принципів сприятиме ефективному управлінню регіональним розвитком, підвищенню якості державного управління та успішному відновленню регіонів України після завершення воєнних дій.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, регіональний розвиток, публічне управління, внутрішня політика, державна стратегія, регіональна політика, місцеве самоврядування, правове забезпечення, органи влади, відновлення регіонів.

The purpose of the article is to comprehensively analyze the administrative and legal foundations of regional development in Ukraine in the context of military and socio-economic challenges, to clarify their content, functional purpose and role in the

formation of an effective public administration system, as well as to identify areas for improving state policy regarding the restoration and sustainable development of regions. The article examines the administrative and legal foundations of regional development in Ukraine in the context of military and socio-economic challenges. It is shown that regional development is an important component of the state's domestic policy, which is aimed at restoring the economy, creating new jobs, strengthening the principles of local self-government and improving the quality of life of the population. The main directions of state policy in the field of regional development are analyzed, in particular, regulatory legal acts that determine the procedure for planning, implementing and controlling relevant regional programs. Particular attention is paid to the State Strategy for Regional Development for 2021–2027, which determines the priorities for the development of territories in modern conditions and requires updating in accordance with the needs of wartime and post-war reconstruction of the country. The article reveals key problems that hinder the effective implementation of regional policy, including insufficient funding, weak interaction and coordination between state, regional and local authorities, the absence of a clear mechanism for monitoring the implementation of programs, as well as the low level of community participation in territorial development planning. It is substantiated that in order to increase the effectiveness of the implementation of state regional policy, it is necessary to improve the administrative and legal mechanisms for managing the processes of regional development and restoration of territories, ensure transparent distribution of budget funds, strengthen the human resources potential of local authorities and develop cooperation between them and law enforcement agencies. It is concluded that the formation of a modern system of administrative and legal support for regional development should be based on the principles of legality, openness, responsibility and partnership between state authorities, local self-government and the public. The implementation of these principles will contribute to the effective management of regional development, improving the quality of public administration and the successful restoration of the regions of Ukraine after the end of hostilities.

Key words: *administrative and legal principles, regional development, public administration, internal policy, state strategy, regional policy, local self-government, legal support, authorities, restoration of regions.*

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку української держави позначений масштабними викликами, спричиненими повномасштабною війною, глибокими соціально-економічними трансформаціями та необхідністю відбудови державного управління на демократичних засадах. Ці процеси докорінно змінюють підходи до регіонального розвитку, роблячи питання його адміністративно-правового забезпечення одним із ключових для забезпечення національної безпеки та сталого розвитку країни. Саме війна актуалізувала потребу в інтеграції безпекового виміру у державну регіональну політику, оскільки збереження територіальної цілісності стало центральним пріоритетом внутрішньої політики держави [1].

Регіональна політика України зазнала значної трансформації внаслідок процесів децентралізації, що розпочалися ще у 2014 р. і отримали новий імпульс під час повномасштабної збройної агресії РФ проти України. Водночас, нові умови вимагають переосмислення співвідношення між централізацією та автономією місцевого самоврядування [2, с. 15-26], адже від ефективності управлінських рішень на місцях залежить життєздатність держави під час воєнного стану [3]. Тому в контексті воєнних і соціально-економічних викликів адміністративно-правові засади регіонального розвитку набувають нового змісту – вони мають забезпечити чітке нормативно-правове регулювання повноважень органів публічної влади, ефективне функціонування системи управління на регіональному рівні та узгодженість дій державних і місцевих інституцій у процесі відновлення, соціально-економічної стабілізації та подальшого розвитку територій України.

Стан дослідження проблеми. Проблематика адміністративно-правового забезпечення регіонального розвитку України залишається предметом активного наукового обговорення, оскільки безпосередньо пов'язана з удосконаленням системи публічного управління, забезпеченням територіальної цілісності держави та подоланням наслідків сучасних воєнних і соціально-економічних викликів. Значний внесок у дослідження теоретичних і практичних аспектів регіонального розвитку зробили такі українські вчені, як В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко,

О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюк, О.І. Миколенко, О.М. Музичук, А.О. Собакар, О.С. Юнін та інші. У їхніх працях наголошується на важливості формування ефективного адміністративно-правового механізму управління розвитком регіонів, удосконалення нормативно-правового регулювання територіальної політики, оптимізації розподілу повноважень між органами влади різних рівнів та забезпечення збалансованої взаємодії між державою, регіонами й громадами.

Попри наявні напрацювання, питання визначення сутності, структури та принципів адміністративно-правового регулювання регіонального розвитку в умовах воєнного стану, економічної нестабільності та післявоєнної відбудови залишаються недостатньо дослідженими. У цьому контексті **мета статті** полягає у всебічному аналізі адміністративно-правових засад регіонального розвитку України в умовах воєнних і соціально-економічних викликів, з'ясуванні їх змісту, функціонального призначення та ролі у формуванні ефективної системи публічного управління, а також у визначенні напрямів удосконалення державної політики щодо відновлення та сталого розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу. Адміністративно-правове забезпечення регіонального розвитку України в умовах війни ґрунтується на поєднанні правових, організаційних і фінансових інструментів, спрямованих на відновлення територій, інтеграцію внутрішньо переміщених осіб, відновлення інфраструктури та підтримку місцевої економіки. Сучасні реалії зумовлюють необхідність перегляду положень Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, зокрема, адаптації її до умов воєнного часу та післявоєнної відбудови країни [4].

Недостатній рівень розвитку інститутів місцевого управління суттєво обмежує можливості формування дієвої місцевої демократії, ускладнює представництво регіональних інтересів у процесі прийняття управлінських рішень та перешкоджає ефективному розподілу повноважень і відповідальності між центральними та місцевими органами влади [5, с. 52].

У процесі сучасного державотворення регіональний розвиток України постає як складна багатовимірна система, що відображає економічні, соціальні, просторові та управлінські тенденції. Як зазначає С.А. Романюк, ключовою ознакою сучасного етапу розвитку країни є зростання територіальної економічної концентрації, тобто зосередження економічної активності, інвестицій та людського потенціалу у декількох провідних регіонах і великих містах. Така динаміка призводить до посилення міжрегіональних диспропорцій, соціально-економічної поляризації та диференціації можливостей розвитку територій, що в свою чергу становить серйозний загальнодержавний виклик для забезпечення збалансованого розвитку країни. Однією з основних проблем регіонального розвитку залишається неузгодженість державної політики та недостатня інтеграція міжгалузевих стратегій і рівнів управління, що ускладнює досягнення цілей збалансованого розвитку територій. Відсутність узгодженості між державними, регіональними та місцевими програмами створює ризик неефективного використання ресурсів і зниження результативності державних заходів. Вчені слушно наголошують, що політика регіонального розвитку має спиратися на принципи комплексності, координації та територіальної збалансованості, що відповідає європейській практиці багаторівневого публічного управління. Водночас недостатня адаптація міжнародних моделей до українських реалій свідчить про необхідність глибшого переосмислення національної стратегії регіонального розвитку, зокрема в контексті інтеграції України до Європейського Союзу. Подолання дисбалансів регіонального розвитку вимагає не лише оновлення стратегічних документів, але й формування нової моделі публічного управління на засадах інтеграції, субсидіарності та інноваційності. Збалансований розвиток регіонів має розглядатися як ключовий чинник зміцнення економічної безпеки та територіальної єдності держави, а також як необхідна умова сталого соціально-економічного відновлення України в умовах глобальних і внутрішніх викликів [6, с. 113–132].

Саме децентралізація створила основу для формування гнучкої моделі місцевого управління, яка дозволяє громадам швидко реагувати на виклики війни, вирішувати актуальні безпекові питання, організувати евакуацію цивільного населення, забезпечувати життєдіяльність громади й навіть ініціювати власні програми відбудови територіальної інфраструктури. Водночас Козир С.В. цілком слушно підкреслює потребу в уніфікації нормативно-правової бази, удосконаленні координації між центральними й місцевими органами влади та забезпеченні єдиних стандартів регіональної політики відновлення України [2, с. 15–26]. Вчені так само звертають увагу на концептуальні зміни у підходах до формування й реалізації сучасної регіональної політики – від суто економічного до інтегрованого, який обов'язково включає безпековий і гуманітарний аспекти. Вони зазначають, що сучасна державна регіональна політика має бути інноваційною,

комплексною та диверсифікованою, поєднуючи правові, соціальні, економічні й оборонні компоненти з метою забезпечення збалансованого просторового розвитку, підвищення спроможності регіонів до самовідновлення та зміцнення єдності державного управлінського простору [1].

Окрему роль у системі регіонального розвитку відіграють органи місцевого самоврядування, які, попри втрату частини ресурсів унаслідок війни, залишаються ключовими центрами оперативного реагування на кризові ситуації та відновлення територій. Ефективність їхньої діяльності безпосередньо залежить від чіткого розподілу повноважень між рівнями влади, дотримання принципу субсидіарності, а також розвитку партнерських відносин між державою, громадами та бізнесом у процесі реалізації регіональної політики [7].

Одним із ключових викликів для регіонального розвитку країни в умовах війни є відновлення правового балансу між централізацією управління та децентралізованими ініціативами територіальних громад. Як підкреслює Козир С.В., на початкових етапах повоєнної відбудови певна централізація є неминучою, оскільки реалізація масштабних інфраструктурних проєктів вимагає узгоджених дій державних органів, єдиного управлінського центру та контролю за використанням фінансових ресурсів [2]. Водночас надмірна централізація може призвести до втрати місцевої ініціативи та гальмування розвитку громад, що особливо небезпечно в умовах високої регіональної диференціації.

У зв'язку з цим, сучасна адміністративно-правова політика держави повинна забезпечити чітке розмежування повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування. Законодавство має бути орієнтоване не лише на контроль, а й на створення умов для реалізації потенціалу регіонів. Важливо запровадити оновлені механізми делегування повноважень, підкріплені достатнім фінансовим ресурсом. Саме відсутність належного фінансово-економічного забезпечення є головною перешкодою у практичному втіленні принципів державної регіональної політики, адже без стабільного фінансування неможливо реалізувати жодну стратегію регіонального розвитку [8].

Особливої уваги потребує питання правового статусу регіонів, які зазнали безпосереднього впливу збройної агресії, адже саме на цих територіях формуються нові моделі взаємодії держави та громад, що ґрунтуються на принципах гнучкого управління та кризового реагування на наслідки воєнних дій, спрямованих на оперативне відновлення інфраструктури, забезпечення базових публічних послуг і створення умов для економічного відродження територій. Регіональні органи влади в умовах війсьської агресії продовжують надавати публічні послуги. Зокрема, на даний час багато центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) використовуються для реєстрації внутрішньо переміщених осіб, надання доступу їм до соціальних виплат, а деякі з них функціонують як центри координації гуманітарної допомоги [9, с. 158]. У правовому сенсі це вимагає розроблення спеціального законодавчого режиму для територій, що зазнали руйнувань [1].

Варто підкреслити, що ефективна реалізація регіональної політики відновлення потребує комплексної взаємодії між державними інституціями та міжнародними партнерами. У 2024–2025 рр. Європейська Комісія неодноразово наголошувала на необхідності інтеграції України в систему європейської політики згуртованості, що передбачає фінансову підтримку регіонів через інструменти технічної допомоги та програми міжрегіональної співпраці [10]. Відповідно, адміністративно-правові засади регіонального розвитку мають бути гармонізовані зі стандартами ЄС – насамперед у частині прозорості бюджетного процесу, управління інфраструктурними проєктами та публічної підзвітності. Важливим кроком у цьому напрямі стало посилення ролі агенцій регіонального розвитку, які виконують функції стратегічного планування, підготовки інфраструктурними проєктів і залучення необхідних інвестицій.

Не менш важливою є також модернізація системи моніторингу ефективності регіональної політики. Наукові дослідження свідчать про те, що нині існуючі форми звітності здебільшого мають декларативний характер і не дозволяють адекватно оцінити динаміку регіонального розвитку. В умовах війни та подальшої післявоєнної відбудови територій країни особливої актуальності набуває створення цифрових платформ для збору даних, оцінювання соціально-економічних показників, а також верифікації результатів відповідних державних програм [11].

Крім того, важливим завданням є забезпечення публічності та запровадження дієвого громадського контролю в процесі ухвалення місцевих управлінських рішень. Залучення громадськості до формування місцевих стратегій розвитку сприятиме зростанню довіри до влади, забезпечуватиме більшу обґрунтованість і прозорість управлінських рішень та запобігатиме корупційним ризикам [3]. Саме інтеграція громадського моніторингу у процес реалізації державної

регіональної політики є однією з умов демократичного врядування та ефективного використання бюджетних ресурсів.

Нарешті, стратегічною метою адміністративно-правового забезпечення регіонального розвитку має стати формування дієвої системи публічного управління, здатної діяти в умовах воєнних, економічних і соціальних кризових ситуацій, що відповідно вимагає від держави переходу до превентивного типу управління, орієнтованого на прогнозування ризиків, залучення інноваційних інструментів і цифрових технологій у сфері публічного адміністрування регіональним розвитком.

Висновок. Відтак, у сучасних умовах воєнних дій та глибоких соціально-економічних трансформацій регіональний розвиток України набуває особливого значення як ключовий інструмент забезпечення інституційної стійкості держави та відновлення її економічного й соціального потенціалу. Адміністративно-правові засади цього процесу потребують оновлення з урахуванням нових викликів, зокрема необхідності ефективного публічного управління наявними ресурсами, координації між рівнями влади та залучення інститутів громадянського суспільства до формування державної політики розвитку територій. Саме в цьому контексті актуалізується потреба у вдосконаленні правових механізмів публічного адміністрування, спрямованих на забезпечення збалансованого, безпечного та ефективного відновлення регіонів України, що може бути зроблено шляхом:

- відновлення діяльності національних координаційних органів для забезпечення обміну інформацією на національному та субнаціональному рівнях, що може сприяти ефективній реалізації державної регіональної політики та національного плану відновлення країни на різних рівнях влади;

- активної участі інститутів громадянського суспільства, що стане одним із ключових чинників ефективного планування та реалізації регіональної політики у післявоєнний період. Забезпечення їхньої активної залученості на всіх етапах – від розроблення до моніторингу стратегій регіонального й місцевого розвитку – сприятиме підвищенню прозорості управлінських рішень і посиленню спроможності територіальних громад. Пропонується також законодавчо закріпити механізми інституціоналізації участі громадських об'єднань і неурядових організацій у процесах стратегічного планування, що дозволить підвищити ефективність відбудови та забезпечити узгодженість дій держави й громадянського суспільства у сфері регіонального розвитку країни;

- запровадження адаптивних багаторівневих механізмів публічного адміністрування регіонального розвитку в процесі реконструкції та відновлення територій, постраждалих унаслідок війни.

Список використаних джерел:

1. Антонюк М., Цвук Д. Державна регіональна політика України: порівняльне дослідження суміжних понять та концептуальних положень її реалізації. *Економіка та суспільство*. 2025. № 77. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6395/6335>
2. Козир С.В. Децентралізація та регіональна політика відновлення України в умовах воєнного стану: проблеми і рекомендації. *Empirio*. 2025. № 2 (1). С. 15-26.
3. Кравець А.Ю., Астахов І.В. Регіональна політика України: проблеми та перспективи. *Політичне життя*. 2024. № 4. С. 44-51 URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/14877>
4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: постановка Кабінет Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
5. Правова система України в умовах воєнного стану : збірник наукових праць / за загальною редакцією О. О. Кота, А. Б. Гриняка, Н. В. Міловської, М. М. Хоменка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 540 с.
6. Романюк С.А. Регіональний розвиток в Україні: минуле, сучасне, майбутнє? *Demography and Social Economy*, 2019. № 3 (37). С. 113–132
7. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / за ред. З.С. Варналія. К.: НІСД, 2007. 820 с.
8. Гринчук Ю. С., Коваль Н. В. Нормативно-правове забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 5. С. 10-15. URL: <https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/2259/1/normatyvno-pravove.pdf>

9. Яценко В., Орел О., Комаровський І. Передумови та ключові питання публічного управління в умовах війни. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2023. Вип. 27. С. 153-162.

10. Єврокомісія представила Звіт щодо прогресу України в межах Пакета розширення 2025 – найкраща оцінка за три роки URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/evrokomisiia-predstavyla-zvit-shchodo-progresu-ukrainy-v-mezhakh-paketa-rozshyrennia-2025-naikrashcha-otsinka-za-try-roky>

11. Україна демонструє поступ у сфері регіональної політики – оцінка Європейської Комісії за 2025 рік URL: <https://decentralization.ua/news/20159>

Дата першого надходження статті до видання: 07.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026